

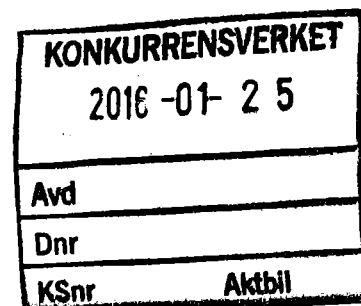
**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I JÖNKÖPING**

DOM
2016-01-25
Meddelad i
Jönköping

Mål nr
1972-15

SÖKANDE

Andritz Oy
Ragnar Lundqvist
Tammasaarencatu 1
00180 Helsinki
Finland

MOTPART

Borås Energi och Miljö AB, 556527-5590
Box 1713
501 17 Borås

Ombud: Advokat Johanna Jonsson
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 2235
403 14 Göteborg

Ombud: Advokat Niklas Sjöblom
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 2235
403 14 Göteborg

SAKEN

Överprövning enligt lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, LUF

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten förordnar att upphandlingen ska göras om.

BAKGRUND

Borås Energi och Miljö AB (BEM) genomför en upphandling, förhandlat förfarande, av entreprenad 110 KV-Panna. Upphandlingen utgör en del i anläggandet av ett nytt energi- och miljöcentrum (EMC) i Borås bestående av ett nytt kraftvärmeverk, ett nytt avloppsreningsverk och en ny slam- och

Dok.Id 173093

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2201 550 02 Jönköping	Hamngatan 15	036-15 66 00 E-post: forvaltningsrattenijonkoping@dom.se www.forvaltningsrattenijonkoping.domstol.se	036-15 66 55	måndag – fredag 08:00-16:00

rötningsanläggning. Kriterium för tilldelning av kontraktet har varit det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet. Genom tilldelningsbeslut fastställdes att avtal ska tecknas med Valmet AB (Valmet). Andritz Oy (bolaget) uteslöts ur upphandlingen då anbudet inte uppfyllde samtliga de obligatoriska krav som uppställts i förfrågningsunderlaget. Bolaget har därefter ansökt om överprövning.

YRKANDEN M.M.

Bolaget yrkar att upphandlingen ska göras om.

BEM bestrider bifall till bolagets yrkande.

VAD PARTERNA ANFÖR

Andritz

Andritz anbud har blivit felaktigt förkastat eftersom kraven inte är i enlighet med transparens- och proportionalitetsprincipen. Förfrågningsunderlaget är otydligt. Det är omöjligt för en normalt omsorgsfull anbudsgivare att lämna ett konkurrenskraftigt anbud. Upphandlingen bryter mot principerna i 1 kap. 24 § LUF.

Förfrågningsunderlaget utgör ramen för upphandlingen. Möjligheterna att komplettera eller ändra ett förfrågningsunderlag är begränsade. Väsentliga förändringar är inte tillåtna. Förfrågningsunderlaget måste även vara tillräckligt tydligt och transparent så att en omsorgsfull anbudsgivare har möjlighet att lämna ett korrekt avfattat anbud. Utformningen av förfrågningsunderlaget har mycket stor betydelse för hur ett korrekt anbud ska kunna lämnas.

Av förfrågningsunderlaget A01 framgår att bilaga A02 innehåller obligatoriska krav, dels administrativa- dels materiella skallkrav. Av förfrågningsunderlaget A01 punkt 10 framgår följande.

”I förfrågningsunderlagets olika delar används orden ”skall” eller ”ska” på många ställen. Detta innebär inte att det är fråga om skall-krav i upphandlingsrättslig mening. Endast de krav som anges i bilaga A02 Obligatoriska krav, utgör skall-krav i upphandlingsrättslig mening”.

Redan här brister förfrågningsunderlaget i transparens eftersom det är svårt att veta exakt vilka krav som är obligatoriska krav och vilka som är förhandlingsbara. Vidare framgår i nästa stycke:

”När det gäller de delar i förfrågningsunderlaget som inte utgör skall-krav enligt vad som sägs ovan har anbudsgivaren möjlighet att i sitt anbud göra avvikelser från det som föreskrivs i förfrågningsunderlaget”.

BEM har gjort en egen tolkning vad gäller upphandlingsjuridiken jämfört med i princip alla andra upphandlingar som genomförs. Frågan är vad som är obligatoriska skall-krav och vad som är förhandlingsbara krav.

I nästa stycke anges en liknande tvetydighet:

”Att anbudsgivaren accepterar och förbinder sig att uppfylla samtliga åtaganden som följer av förfrågningsunderlaget, oavsett om de berörs i anbudsgivarens anbud eller inte”.

Det sagda innebär att om anbudsgivaren inte anmäler avvikelser blir han bunden av alla skall-krav som anges i det omfattande förfrågningsunderlaget. Det är alltså en uppmaning till anbudslämnaren att aktivt ange avvikelser från skall-krav för att inte bli bunden och fråntas möjligheten att förhandla om villkoren. Det är aldrig möjligt att förhandla om skall-krav i en offentlig upphandling. Obligatoriska krav är obligatoriska. Det är inte möjligt att frånfalla några krav med mindre än att upphandlingen måste avbrytas och göras om. (jfr Kammarrätten i Göteborg, mål nr 558-14, Kammarätten i Sundsvall, mål nr 1379-13).

I förfrågningsunderlaget A01, s. 21 rubrik 4 "Administrativ och kommersiell standard" framgår att utvärderingen ska baseras på administrativ och kommersiell standard. Anbudets administrativa- och kommersiella standard värderas för kriterier beskrivna i punkt A-C nedan. Den administrativa och kommersiella standarden poängsätts för varje kriterium med 1-5 enligt Tabell 4. Poängen för respektive kriterium A-C översätts till ett värde genom att multiplicera en faktor med koefficienten $K_{Adm.kom.std}$ enligt tabell 4 och värdering av administrativ och kommersiell standard = $A + B + C$ (i MSK).

Det avsågs göras en utvärdering av hur väl anbudslämnaren uppfyllde de administrativa och kommersiella kraven i upphandlingen. Hela utvärderingen bjuder in anbudslämnare att fundera över hur man taktiskt avviker från de administrativa och kommersiella kraven. Det framgår ingenstans att det inte är möjligt att avvika från dessa utan snarare anger poängsättningen att det är acceptabelt att avvika men att det kan rendera i lägre poäng och uteslutning om poängen blir för låg. Dock först efter ett förhandlingsmöte med anbudsgivaren.

Av förfrågningsunderlaget **A02** framgår att:

"Förfrågningsunderlaget innehåller ett antal obligatoriska krav, s.k. skallkrav som anbudsgivaren måste uppfylla. Dessa skallkrav framgår av denna bilaga".

Det innebär att förfrågningsunderlagets övriga obligatoriska krav inte ska ses som skallkrav, även om det anges att det är ett skallkrav. Under rubriken 2 Administrativa krav framgår att:

"Under dessa administrativa skallkrav sammanställs krav på uppgifter och dokument m.m. som måste bifogas anbudet".

Om det måste bifogas, är det då ett skallkrav eller ett obligatoriskt krav. Även senare i samma bilaga framgår återigen den begreppsförvirring som

tidigare har påvisats i A01, d.v.s. vilka krav som är obligatoriska eller inte.

Se t.ex. B07 Anbudsformulär. Där återges följande:

”Samtliga föreskrifter i handlingarna utgör skall-krav. Bilagor och andra handlingar som det hänvisas till utgör dock endast skall-krav i den mån detta särskilt anges i denna sammanställning över skall-krav”.

Under 2.3. B07-B01 framgår återigen att bilagor och andra handlingar som hänvisas till endast utgör skall-krav i den mån det särskilt anges i sammansättningen över skall-krav. Sammanfattningsvis kan det vara så att ett krav bara behöver uppfyllas om det anges särskilt och måste anges att det är ett obligatoriskt krav eller ett skallkrav? Hittills i de två första delarna av förfrågningsunderlaget A01 och A02 kan det inte med säkerhet utläsas vad som är obligatoriskt och inte heller säkert om det är ett skall-krav eller inte.

Vidare anges i A02 under punkten 3.3.5 med rubriken punkt 7.11 Ärendehantering följande:

”Samtliga föreskrifter utgör skall-krav. Handlingar som det hänvisas till utgör dock endast skall-krav i den mån detta särskilt anges i denna sammanställning över skall-krav”.

Även under 3.3.14 och 3.6 och 3.7 samt på ett flertal andra ställen i A02 anges på liknande otydliga vis huruvida det är skall-krav eller inte. Ett förfrågningsunderlag som är så oklart och luddigt formulerat kan omöjligen medföra att ett anbud utesluts på grund av reservationer. Redan här framstår det som ett felaktigt beslut av BEM att utesluta Andritz från att gå vidare till förhandlingar i upphandlingen av pannan.

I en normalt genomförd förhandlad upphandling är det möjligt att förhandla om villkoren i förfrågningsunderlaget. Detta är då spelreglerna vid en förhandlad upphandling. BEM har alltså felaktigt formulerat förfrågningsunderlaget genom att på ett mycket otydligt och icke-transparent sätt ställa upp obligatoriska krav som i stort sett alla andra förhandlar om. I detta fall har Andritz anbud blivit förkastade på grund av reservationer mot de kommersiella villkoren och dessa utgör en del av upphandlingen som

det i stort sett alltid förhandlas om. Andritz har även i ett tidigt skede kontaktat BEM och påpekat ottydligheterna i förfrågningsunderlaget.

Något som ytterligare komplicerar kraven i förfrågningsunderlaget är att de av BEM godkända avvikelserna sedan utvärderas och den anbudsgivare som enligt BEM avviker för mycket blir underkänd. Detta trots att anbudsgivaren har gjort godkända avvikelser. Först ska en anbudsgivare hålla reda på alla dessa olika skall-krav. Sedan kan anbudsgivaren ändå bli underkänd i utvärderingen genom att ha gjort för många godkända avvikelser. Detta är inte i enlighet med transparensprincipen och utgör ett synnerligen godtyckligt förfarande genom hela krav- och utvärderingsprocessen. Se A01 rubriken 20 prövning av anbud, punkten 4, värdering av administrativ och kommersiell standard avseende utvärdering där det innebär betydande eller mycket betydande negativa förändringar. Liknande bedömning görs av punkten 3 Teknisk standard där en anbudsgivare trots uppfyllnad av alla skall-krav, eller obligatoriska skall-krav, kan bli underkänd i utvärderingen.

ABB styrssystem

Det framgår under punkten 3.18 i A02 att styrsystemet för anläggningen skall vara av fabrikat ABB. Det är aldrig tillåtet att hänvisa till visst fabrikat i en offentlig upphandling eftersom det utgör ett konkurrenshinder och det utvalda fabrikatet får konkurrensfördelar. Eftersom det inte är fråga om vare sig ensamrätt för ABB eller någon tilläggsbeställning till tidigare leveranser utan en nyanskaffning finns det inte någon möjlighet för BEM att kräva att styrsystemet ska vara av fabrikatet ABB.

Svenska språket

Det anges i A02 2.1.2 att anbud med tillhörande handlingar ska lämnas på svenska språket. Befintliga tekniska specifikationer och motsvarande får dock anges på svenska eller engelska. Vad som avses med motsvarande är

inte definierat i förfrågningsunderlaget. Under punkten 3.10.5 anges att all dokumentation ska generellt vara på svenska. Funktionsbeskrivningar, installationsföreskrifter, drift-, skötsel-, underhålls- och säkerhetsinstruktion samt felsökningsschema ska utan undantag vara med svensk text. Övrig dokumentation som överlämnas tillsammans med utrustningen kan i undantagsfall vara på engelska vilket ska förankras skriftligt hos beställaren innan det utförs. Namn på viktigare utrustningsdelar m.m. ska finnas i översättningstabell. Det finns en direkt motstridighet i A02 som innebär en svårighet för en anbudsgivare att veta vad som får inges på svenska och vad som får inges på engelska. Det finns inte några definitioner på vad som är övrig dokumentation eller motsvarande tekniska specifikationer. I aktuell upphandling anges svenska som språkkrav i annonsen. Förfrågningsunderlagets otydliga tillåtelse att lämna på engelska språket när det i annonsen har angivits att det är svenska som gäller i sig utgör ett otillåtet frånsteg från LUF.

Reservationer i Andritz anbud

Andritz har blivit förkastade på grund av reservationer mot punkten 18:14 Andra hävningsgrunder. Dessa krav är omöjliga att leva upp till och omöjligt att kontrollera för den upphandlande enheten. Kravet är därför oproportionerligt. Det framgår inte vad syftet med detta långtgående krav är. Det krävs en tydligare målsättning och detaljeringsgrad för att det ska vara ett tillåtet socialt krav. Det första kravet är att leverantören ska följa arbetsrättslig lagstiftning i Sverige. Det är omöjligt för Andritz att efterleva att tillverkningen av material m.m. sker enligt svensk arbetsrättslig lagstiftning och med minimivillkor enligt lag och kollektivavtal i Sverige. Kravet är därmed oproportionerligt i upphandlingssammanhang. Det är i Andritz intresse att värna om sociala krav. Dessa krav måste kunna gå att uppfylla på ett adekvat sätt och vara tillräckligt tydliga för att en anbudsgivare ska kunna lämna ett konkurrenskraftigt anbud och veta vad den ekonomiska risken blir för det fall motparten hävdar avtalsbrott. Det andra kravet rör

ILO:s kärnkonventioner som handlar om socialt ansvarsfull upphandling. Någon närmare beskrivning av vilka dessa är eller dess innehåll framgår inte. ILO har utarbetat cirka 200 konventioner om rättigheter i arbetslivet. Åtta av dessa hänförs till kärnkonventionerna. Det måste kunna krävas att dessa beskrivs i sak och även hur minimikraven anknyter till den entreprenad varom nu är i fråga för att uppfylla kravet om proportionalitet. Det tredje kravet är omöjligt att uppfylla eller kontrollera. Det kan i vissa fall vara upp till fem leverantörsled bakåt för vissa komponenter/delar/material. En sådan kedja av underleverantörer kan inte någon entreprenör lova hålla. Kravet är oproportionerligt högt ställt och ett brott mot proportionalitetsprincipen. Det bryter mot transparensprincipen eftersom det inte närmare anges vad som kan rendera i hävning och på vilket sätt, när och hur ett skadestånd ska utgå. Det anges inte heller vilka beloppsgränser som kan komma ifråga. Den femte punkten handlar om de fackförbund som är engagerade i projekten ska utföra kontroller och uppföljning av ovanstående mycket otydliga kriterier. Det brister i transparensen eftersom det inte framgår på vilket sätt, hur denna information ska lämnas ut till fackförbund, hur kontrollerna ska komma att gå till. Eller om det är tillåtet med den typen av insyn från fackföreningar i en entreprenad. Det är ett oproportionerligt krav som inte kan uppfyllas.

Andritz anbud har även blivit förkastat på grund av punkten 22 Sekretess. Andritz har endast tillagt följande. "Tillägga att i Leverantörens rätt att i annons eller reklamsyfte publicera något om anläggningen endast kan förkastas av betungande skäl". Andritz tillägg är knappast att se som en reservation utan som en förklaring till det skriftliga godkännande som BEM kräver. BEM har fortfarande rätt att ensidigt neka publicering.

Andritz har även blivit förkastade för punkten 25 Ansvarsbegränsning. Här har Andritz erhållit ett svar från BEM som antyder att en förhandling om detta kontraktsvillkor är möjlig eftersom BEM har ändrat villkoren i frågor

och svar. Denna förändring av ett av de obligatoriska skall-kraven framkom sent i anbudsprocessen. En upphandlande enhet får i regel inte tillföra andra krav eller förändra förfrågningsunderlaget. Det finns då risk att förutsättningarna för upphandlingen ändras, i strid med bl.a. transparensprincipen. Om nya krav ställs måste upphandlingen avbrytas och göras om.

Andritz anbud lyder enligt följande: 1. Utökad definition och förtydligande av omfattning av ansvarsbegränsning. 2. Införande av ansvarsbegränsning till 40 % av kontraktspriset enligt frågor och svar i Tendsign. Andritz skrivelse kan omöjligt utgöra en reservation. Det är inte korrekt att förkasta anbudet på grund av detta när förfrågningsunderlaget var otydligt och när det är så otydligt vad som menas i frågor och svar.

Förfrågningsunderlaget är så otydligt och icke-transparent att det är omöjligt att veta vad som utgör obligatoriska krav och inte. Dessutom är många krav oproportionerliga. Andritz har på grund av dessa otydliga och olagliga formuleringar samt otillbörliga bedömningar av anbudet felaktigt förkastats. BEM har vidare gjort otillåtna ändringar i förfrågningsunderlaget under anbudstiden vilket framgår av frågor och svar. Förfarandet har inneburit en sådan skada för Andritz som medför att ett ingripande i upphandlingen måste ske. Bristerna är hänförliga till utformningen av förfrågningsunderlaget och av grundläggande karaktär. Upphandlingen måste göras om.

Reservationer i Valmets anbud

Valmets anbud innehåller en reservation mot indirekta skador och följdskador, punkten 18.8 i Administrativa föreskrifter tillägg och ändring till ABA 99 vilket i sin helhet är ett s.k. obligatoriskt skall-krav. BEM önskade ett förtydligande avseende följande.

”Ni har i kommentar begärt en övergripande och generell paragraf som utesluter leverantörens ansvar för indirekta skador och följdskador. Bestämmelser rörande begränsningar för an-

svar för indirekta skador har redan införts, se BEMS:s svar i Tendsign den 28 juli 2014. BEM utgår därmed från att er kommentar i denna del inte längre är aktuell för ert anbud. BEM ber er bekräfta detta.

I förtydligande den 6 november 2014 accepterar Valmet att reservationen kan bortses från. BEM hade i frågor och svar i Tendsign den 28 juli 2014 uppgett en ansvarsbegränsning men att den inte omfattar punkten 18.5. Det framgår alltså tydligt att denna ansvarsbegränsning inte gäller punkten 18.5, d.v.s. i en hävningssituation och att Valmets generella paragraf som utesluter leverantörens ansvar för indirekta skador och följdskador var en avvikelse från det obligatoriska skall-kravet i 18.5.

Reservationer i B02-B03 Kvalitets-miljö och Arbetsmanual

Av förfrågningsunderlaget punkten 3.5 i A02 med rubriken B02-B03 kvalitets- miljö och arbetsmiljömanual framgår följande. Samtliga föreskrifter utgör skall-krav. Handlingar som det hänvisas till utgör dock endast skall-krav i den mån detta särskilt anges i denna sammanställning över skall-krav. Valmet avviker från detta obligatoriska skall-krav i sitt anbud, bilaga 14, ”kvalitetssäkring” avsnitt 14.2 där Valmet i sista meningen anger att projektet skall följa Valmet Power styrsystemet utan en beskrivning av om kraven i förfrågningsunderlagets kvalitets- miljö och arbetsmiljömanual uppfylls.

”14.2 Valmets Powers styrsystem, fjärde stycket, Projektet skall följa Valmet Powers styrsystem”.

Generell reservation

Av bilaga 14, kvalitetssäkring i Valmets anbud anger Valmet att innan kontraktsskrivning ska leverantören Valmet granska kontraktet för att försäkra sig om att leverantören har förmågan att uppfylla kontraktskraven.

”14.8 Granskning av kontraktet. Före godkännande av kontraktet skall leverantören granska kontraktet för att försäkra sig om att kraven är tillräckligt fastställda och dokumenterade, alla skillnader mellan kontrakt och an-

budet är lösta och att leverantören har förmåga att uppfylla kontraktskraven”.

Detta innebär en generell reservation mot kraven i förfrågningsunderlaget och i vart fall en reservation mot kravet i 3.5 i A02 med rubriken B02-B03 kvalitets, miljö- och arbetsmiljömanual. Där det anges att samtliga föreskrifter utgör skall-krav.

Reservation mot anläggningens omfattning och gränser som utgör skall-krav

Av förfrågningsunderlaget 3.16 A02 med rubriken B05-B01 Anläggningens omfattning och gränser framgår under rubrik 3.16.3 avsnitt 2 Anläggningens omfattning följande:

”leverantören ska inkludera samtliga arbeten och material för att säkerställa fungerande gränssnitt för anläggningen”.

Valmet avviker i sitt anbud bilaga 2 ”Leveransgränser och omfattning” från kravet att leverera pannhusventilation och från kravet att leverera ingjutningsgods i betongen.

Valmet avviker från kravet att leverera ”pannhusstål inklusive stålpelare och takpelare i pannhall” samt ”Förbränningsluftssystem och Rökgassystem inklusive rökgaskanaler, rökgasfläktar och rökgasrecirculationsystem” med ytterligare hänvisning till inledningstexten i förfrågningsunderlagets B05-B01 avsnitt 1.

”Anläggningen omfattar minst nedanstående utrustning och moment för säkerställande av Anläggningens funktion och inkluderar konstruktion, tillverkning, montage, drifttagning, intrimning, provdrift och prestandaprover samt dokumentation för att kunna driva och underhålla Anläggningen. Utrustning eller del av utrustning som inte är speciellt nämnd men som behövs för Anläggningens funktion ingår i leveransen. Leveransen omfattar även komplett integrering/anslutning till övriga anläggningsleveranser i KVA”.

Valmet har inte offererat kanalstöd i stål inne i pannhuset annat än design av dessa. Dessa stöd behövs naturligtvis för att uppfylla funktionen av ka-

nalsystemet för förbränningsluft och rökgas. Inte heller har man offererat vare sig design, leverans eller montage av stödkonstruktionen för elfiltret (rökgasreningsutrustning). Valmet har inte heller offererat sekundärstöden för rör som ingår i deras leverans med hänvisning till att dessa är layoutberoende.

Likaså anges det i Valmets anbud bilaga 2 "Leveransgränser och omfattning" samt bilaga 2 A "Leveransgränser och omfattning för BOP-delen/1.2.3. Elektrifiering att Valmet avviker från kravet att leverera "Transformatorer 690/400 V till utrustning med 400 V systemspänning samt "lågspänningsställverk".

BEM försöker påvisa att pannhusventilationen ingår i Valmets anbud genom att använda ett utdrag ur Valmets offert där detta är specificerats. Denna specifikation säger inget om att denna utrustning ingår i anbudet utan verkar bara vara en beskrivning av hur den bör vara utformad. I krysslistan i bilaga 2 "Leveransgränser och omfattning" som föregår specifikationen i Valmets anbud, ingår detta inte. Krysslistan brukar normalt vara det dokument som är det viktigaste, som beskriver leveransomfattningen. BEMS yttrande i den frågan är därför direkt vilseledande för rätten.

Allmän kommentar gällande Valmets avvikelser från leveransomfattningskraven

Valmet avviker på flera punkter från kraven avseende leveransomfattning. På grund av avvikelserna har Valmet kunnat lämna ett anbud med ett lägre pris än vad som hade varit möjligt om alla kraven hade uppfyllts. Ur tilldelningsbeslutet går det att utläsa att det pris som Valmet utvärderats på överstiger Andritz pris, även med alla optioner inkluderade.

Huvudtidplan

Av förfrågningsunderlaget 3.2. i A02 med rubriken B01-B01 Huvudtidplan framgår följande. Samtliga aktiviteter som anges "Leverans skall-krav" i huvudtidplanen utgör skall-krav. I Valmets anbud "Projektgenomförande" finns följande reservation under avsnitt 1.6 Time Schedule" "

"This quotation is based on a 34 month delivery schedule on acceptance of Valmets special contract conditions. Valmet reserves the right to make adjustments to the final project schedule, if necessary to ensure a smooth execution of the project. Appendix 1 Schedule".

Här förbehåller sig Valmet rätten att ändra i huvudtidplanen som på flera punkter utgörs av obligatoriska skall-krav markerade med "Leverans skall-krav".

Skaderekvisitet

Alla åberopade brister medför att Andritz inte haft någon möjlighet att lämna ett konkurrenskraftigt rent anbud. Jmf 622-04 den oförutsebarhet bristerna innebar medförde att anbud inte kunnat avges med tillräcklig insikt om hur utvärderingen skulle ske. Det framstod inte som osannolikt att anbuden kunde ha varit annorlunda, om bristerna inte funnits. Eftersom det endast är fråga om två kvarvarande leverantörer lider Andritz skada även om Andritz anbud rätteligen skulle ha förkastats (jfr mål nr 4660-10 och 665-11). En leverantör får inte fråntas sin möjlighet att pröva om vinnande anbud brustit i uppfyllelse av skall-krav pga. den förstnämnda leverantören inte uppfyllt skall-kraven.

BEM

Förfrågningsunderlaget

Förfrågningsunderlaget innehåller klara och tydliga såväl obligatoriska som icke-obligatoriska krav. Anbud har endast förkastats om ett eller flera obligatoriska krav inte är uppfyllt. Det har funnits möjlighet för anbudsgivarna att förhandla, och göra avvikelser från, icke obligatoriska krav. Av-

vikelser från krav i denna del har legat till grund för utvärderingen och poängsättningen av anbudet.

Av A01 punkt 10 framgår att samtliga obligatoriska krav finns angivna i en särskild handling, A02. Bilagan hänvisar till de respektive platser i förfrågningsunderlaget där de obligatoriska kraven återfinns. Syftet med denna handling var att göra det helt klart för anbudsgivarna vilka krav som utgjorde obligatoriska krav. Det är endast i de fall då det i A02 hänvisas till ett visst krav som kravet är obligatoriskt. Det förtydligas att orden ”skall” eller ”ska” används på många ställen i förfrågningsunderlagets olika delar samt att detta i sig inte innebär att det är fråga om ett obligatoriskt krav. Om ett visst krav återfinns i A02 är kravet obligatoriskt. I annat fall finns möjlighet att göra avvikelser från kravet. Det tydliggörs också att anbud som inte uppfyller samtliga skall-krav kommer att förkastas. Enligt BEM:s mening är dessa texter mycket tydliga. Det måste rimligen stått helt klart för Andritz vilka krav som utgjorde obligatoriska krav.

Andritz har gjort gällande att det inte på ett tydligt sätt framgår om bilagor till B02 och krav som anges däri utgör obligatoriska krav eller inte. Andritz har särskilt påpekat brister i föreskrifterna gällande ärendehantering. Under punkt 7.11 ärendehantering hänvisas till Avtalsbilaga B02-B01, Projektstyrning och samordning. I A02 anges att kraven i punkt 7.11 är obligatorisk i dess helhet. Vad gäller bilaga B02-B01 framgår att denna är obligatorisk i den mån detta särskilt anges i A02. Att avtalsbilaga B02-B01 innehåller obligatoriska krav anges i A02 punkt 3.4. På ett klart och tydligt sätt framgår vad som utgör obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget och vad som utgör förhandlingsbara krav. Andritz påstående om motsatsen ska lämnas utan avseende.

Andritz har förstått systematiken i förfrågningsunderlaget. I offertbrevet har angetts att Andritz i så stor utsträckning som möjligt har försökt följa

förfrågningsunderlaget och de obligatoriska kraven. Vidare anføres att bolaget förstått innehållet i förfrågningsunderlaget och beaktat detta i sin offert. Andritz har vidare, när så varit möjligt, reserverat sig mot och föreslagit andra formuleringar avseende icke obligatoriska krav och villkor. Det är därigenom tydligt att Andritz varit införstådd med de krav och förutsättningar som gällt för upphandlingen. För det fall Andritz i någon del varit osäker rörande ett visst krav eller ansett uppställda krav vara otydliga har det funnits utrymme att klargöra sådana oklarheter genom att ställa frågor till BEM på så sätt som föreskrivs i förfrågningsunderlaget eller genom det anbudsöte med BEM som man hade den 26 maj 2014. Några sådana frågor har Andritz inte ställt. De nu framförda invändningarna har heller inte belysts eller omnämnts i offerbrevet eller på något annat ställe i anbudet. De nu framförda invändningarna är efterhandskonstruktioner från Andritz sida.

BEM har tillräcklig på ett tillräckligt tydligt och transparent sätt redogjort för de olika typer av krav som finns i förfrågningsunderlaget. BEM har på ett pedagogiskt sätt redogjort för hur förfrågningsunderlaget har varit uppbyggt och hur de olika delarna relaterar till varandra. Någon oklarhet beträffande vilka krav som är obligatoriska och var dessa återfinns, samt i vilken mån avvikelser kan göras, kan därför knappast infinna sig hos en normalt omsorgsfull anbudsgivare. Någon oklarhet beträffande vilka krav som är obligatoriska och var dessa återfinns samt i vilken mån avvikelser kan göras kan knappast infinna sig hos en normalt omsorgsfull anbudsgivare. Vad Andritz angett i offertbrevet ger också intrycket av att Andritz förstått hur förfrågningsunderlaget varit uppbyggt och vilka typer av krav det innehåller. Andritz har inte på något sätt tidigare under upphandlingen påtalat nu anförda oklarheter för BEM. Av vilken anledning Andritz numera inte anser förfrågningsunderlaget vara tillräckligt tydligt formulerat har inte framkommit. BEM har således vid utformningen av förfrågningsunderlaget iakttagit de grundläggande unionsrättsliga principerna om

transparens. Då Andritz anbud rätteligen förkastats och bolaget inte ens påstått att man lidit skada till följd av förfrågningsunderlagets utformning i denna del saknas skäl för ingripande enligt LUF på det sätt som Andritz har yrkat.

Andritz har även gjort gällande att BEM på ett otillåtet sätt krävt att offere-rad produkt ska vara av ett visst fabrikat. Inte heller i denna del har det framgått på vilket sätt Andritz lidit, eller riskerat att lida skada till följd av det aktuella kravet. Det har inte ens påståtts att det aktuella kravet legat bolaget till last i upphandlingen eller att Andritz anbud förkastats på denna grund. Vid sådana förhållanden finns det inget skäl att förordna om åtgär-der mot upphandlingen heller på denna grund.

Det har funnits grund för att förkasta Andritz anbud

Andritz uppfyller inte obligatoriska krav rörande sekretess. I B02 Admi-nistrativa föreskrifter punkt 22.1 anges följande vad gäller sekretess och förbud mot obehörig användning.

22.1 Förbud mot obehörig användning

”Med ändring av ABA 99 punkt 22.1 gäller följande. Som kommunalt bolag omfattas beställaren av bestämmelserna om allmänna handlingar. Detta inne-bär som huvudregel att all information som beställaren får från leverantören är offentlig. För att en uppgift ska kunna hemlighållas av beställaren krävs stöd i offentlighets- och sekretesslagen. Om leverantören anser att informationen som han tillställer beställaren ska sekretessläggas, ska han genom skriftligt meddelande ange informationen som konfidentiell. Beställaren förbinder sig att under avtalsperioden vid var tid följa de sekretessregler som gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen eller annan tillämplig lagstiftning. I den mån hinder mot detta inte föreligger enligt tillämplig lagstiftning ska beställaren om möjligt underrätta leverantören innan information som leverantören angett som konfidentiell enligt ovan lämnas ut till tredje man.

Med tillägg till ABA 99 punkt. 22.1 gäller följande.

Beställaren svarar för och hanterar kontakter med massmedia och annan extern kommunikation rörande anläggningen.

Leverantören äger inte, utan skriftligt godkännande från beställaren, rätt att i annons eller reklam syfte publicera något om anläggningen”.

Av A02 Obligatoriska krav framgår att nämnda föreskrift i dess helhet utgör ett obligatoriskt krav. I Andritz anbud i anslutning till samma föreskrift anges följande vad gäller sekretess och förbud mot obehörig användning.

~~Som kommunalt bolag omfattas beställaren av bestämmelserna om allmänna handlingar. Detta innebär som huvudregel att all information som beställaren får från leverantören är offentlig. För att en uppgift ska kunna hemlighållas av beställaren krävs stöd i offentlighets- och sekretesslagen. Om leverantören anser att informationen som han tillställer beställaren ska sekretessläggas, ska han genom skriftligt meddelande ange informationen som konfidentiell. Beställaren förbinder sig att under avtalsperioden att vid var tid följa de sekretessregler som gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen eller annan tillämplig lagstiftning, ska beställaren om möjligt underrätta leverantören innan information som leverantören angett som konfidentiell enligt ovan lämnas ut till tredje man.~~

”Med tillägg till ABA 99 punkt. 22.1 gäller följande.
Beställaren svarar för och hanterar kontakter med massmedia och annan extern kommunikation rörande anläggningen. Sådan rätt kan förkastas enbart av betydande skäl”.

Det kan således konstateras att Andritz i sitt anbud strukit över stora delar av föreskriften beträffande sekretess och i stället endast hänvisat till ABA 99 med vissa tillägg. Det går inte att tolka ovanstående på annat sätt än att Andritz ansett att de överstrukna delarna inte ska utgöra en del av det slutliga kontraktet med BEM utan att kontraktet istället ska formuleras på det sätt som Andritz uppgett. BEM i egenskap av kommunägt bolag omfattas av offentlighetsprincipen. Det innebär att handlingar som kommit in till BEM är offentliga. BEM kan av den anledningen aldrig göra ett kontraktsmässigt åtagande med innebörden att handlingar som ges in med anledning av en pågående upphandling kommer att hemlighållas på det sätt som anbudsgivaren eller kontraktspartnern önskar. Ett sådant kontraktsvillkor hade stått i strid med BEM:s skyldigheter enligt TF. Därför har BEM varit tvunget att frånga vad som anges i ABA 99 på så sätt som beskrivits i B02, Administrativa föreskrifter, punkten 22.1

Att så har varit fallet har också tydliggjorts av BEM genom ”frågor och svar”. Det har ålegat Andritz att hålla sig uppdaterad om sådana frågor och svar som publicerats inom ramen för upphandlingen. Trots detta har And-

ritz i sitt anbud angett att ABA 99 ska tillämpas och att BEM därmed ska vara skyldig att hemlighålla viss information som ges in. En sådan skrivelse står som konstaterats ovan i direkt strid med BEM:s skyldighet enligt TF att lämna ut allmänna handlingar. BEM kan därför under inga omständigheter åta sig sådana skyldigheter rörande sekretess som Andritz föreslagit. I så fall hade BEM åtagit sig att bryta mot svensk lag. Den förändring av avtalsvillkoren som Andritz har föreslagit kan därmed inte anses vara annat än väsentlig för BEM, och kan under inga omständigheter accepteras. Andritz anbud kan därigenom under inga omständigheter anses uppfylla de obligatoriska kraven i upphandlingen i denna del. Det har därför funnits skäl att på denna grund förkasta Andritz anbud på det sätt som skett.

Andritz uppfyller inte obligatoriska krav rörande ansvarsbegränsning

I B02, Administrativa föreskrifter, punkten 25, anges följande vad gäller ansvarsbegränsning.

25.1. Med tillägg till ABA 99 punkt 25.1 gäller följande.

”Leverantörens ansvar för vite och skadestånd enligt avtalet ska sammanlagt inte överstiga 100 % av kontraktetspriset. Denna begränsning gäller dock inte vid uppsåtligt kontraktsbrott eller då leverantören gjort sig skyldig till grov vårdslöshet”.

Av A02, Obligatoriska krav, framgår att nämnda föreskrift i dess helhet utgörs av obligatoriska krav. I Andritz anbud, i anslutning till samma föreskrift, anges följande vad gäller ansvarsbegränsning.

~~25.1. Med tillägg till ABA 99 punkt 25.1 gäller följande.~~

~~Leverantörens ansvar för vite och skadestånd enligt avtalet ska sammanlagt inte överstiga 100 % av kontraktetspriset. Denna begränsning gäller dock inte vid uppsåtligt kontraktsbrott eller då leverantören gjort sig skyldig till grov vårdslöshet.~~

”Med ändring till ABA 99 ska punkt 25 utgå och ersättas med följande:
Utan hinder av andra bestämmelser i detta kontrakt ska följande ansvarsbegränsningar gälla för leverantören, andra bolag inom leverantörens kon-

cern och andra närstående bolag samt för leverantörens underentreprenörer och leverantörer, oavsett om kravet är grundat på avtal, otillåten handling (inklusive vårdslöshet), garanti, strikt ansvar, skadelöshetsåtagande eller på annan grund:

- a) Under inga omständigheter ska ansvaret gentemot beställaren omfatta vinstbortfall eller intäktsbortfall, förluster på grund av nedläggning av anläggning eller ökade kostnader för anläggningens verksamhet, förlust eller överdriven användning av råvaror eller energi eller några indirekta skador eller följskador.
- b) Det sammanlagda ansvaret gentemot beställaren härrörande från detta kontrakt ska inte överstiga fyrtio procent (40 %) av kontraktspriset.
- c) Allt ansvar som härrör från eller har samband med detta kontrakt, utförandet av kontraktet eller brott mot kontraktet ska upphöra fyra år efter övertagande av anläggningen i enlighet med detta kontrakt.

Ovanstående ansvarsbegränsningar gäller inte då leverantören handlat grovt vårdslöst eller med uppsåt”.

Enligt B02, Administrativa föreskrifter, punkten 18:5 har BEM rätt till ersättning för skador, kostnader och förluster för de fall leverantören inte uppfyller sina åtaganden. Andritz har dock i punkten a) genom föreslagen formulering begränsat möjligheten för BEM att tillerkännas ersättning för vinst- och intäktsbortfall. En sådan begränsning påverkar väsentligen möjligheten för BEM att tillerkännas ersättning i vissa fall och avviker därmed från det obligatoriska krav som BEM ställt upp. Enligt vad Andritz har angivit under punkten c) föreslår Andritz i sitt anbud en förändring av angivna kontraktsvillkor såtillvida att allt ansvar hänförligt till det ingångna kontraktet upphör fyra år efter övertagandet av anläggningen. Någon motsvarande begränsning i leverantörens ansvar har inte angetts i det av BEM uppställda kontraktsvillkoret avseende ansvarsbegränsningar. Den av Andritz föreslagna lydelsen begränsar i betydande mån BEM:s möjlighet att kräva ersättning av leverantören. Begränsningen är väsentlig och utgör ett avsteg från det obligatoriska krav som BEM ställt upp. De av Andritz föreslagna ändringarna medför att föreskriften avseende ansvarsbegränsning får ett väsentligt annat innehåll. Anbudet uppfyller därmed inte de obligatoriska kraven. Det har därför funnits skäl att förkasta anbudet.

Andritz uppfyller inte obligatoriska krav rörande hävningsgrunder

I B02, Administrativa föreskrifter, punkten 18.14, anges följande vad gäller andra hävningsgrunder.

18.14 Andra hävningsgrunder

Med tillägg till ABA99 avsnitt 18.

”Leverantören är skyldig att efterleva vad som anges nedan som skyldigheter för leverantörer enligt beslut från styrelsen för beställaren:

att en skyldighet för leverantören att till alla anställda i upphandlingen uppfylla minst de minimivillkor som regleras i lag och kollektivavtal samt att följa arbetsrättslig lagstiftning i det land som arbetet utförs tillika beställs och tillverkas,

att leverantören följer ILO:s kärnkonventioner om socialt ansvarsfull upphandling,

att leverantören ansvarar för dessa förpliktelser i alla underentreprenörsled

att överträdelsen kan medföra hävning av hela avtalet och skadestånd
att kontroll och uppföljning är centrala faktorer i processen. De i projektet engagerade fackförbunden kan tillsammans med andra kontrollorgan anlitas som kontrollanter för uppställda krav. Dessa kontroller sker då som upphandlarens konsult enligt gällande tystnadsplikts- och sekretesslagstiftning”.

A02, Obligatoriska krav, framgår att punkten 18.14 utgör ett obligatoriskt krav i sin helhet. I Andritz anbud, i anslutning till samma föreskrift, anges följande vad gäller andra hävningsgrunder.

18.14 Andra hävningsgrunder

Med tillägg till ABA99 avsnitt 18.

”Leverantören är skyldig att efterleva vad som anges nedan som skyldigheter för leverantören ~~enligt beslut från styrelsen för beställaren:~~

Att en skyldighet för leverantören att till alla anställda i upphandlingen uppfylla minst de minimivillkor som regleras i lag och kollektivavtal samt att följa arbetsrättslig lagstiftning i det land som arbetet utförs tillika beställs och tillverkas,

Att leverantören följer ILO:s kärnkonventioner om socialt ansvarsfull upphandling,

Att leverantören ansvarar för dessa förpliktelser i alla underentreprenörsled

Att materiell överträdelse kan medföra hävning av hela avtalet och skadestånd, förutsatt att beställaren givit skriftligt meddelande till leverantören och leverantören inte vidtagit rättelse inom 60 dagar därefter.

Att kontroll och uppföljning är centrala faktorer i processen. De i projektet engagerade fackförbunden kan tillsammans med andra kontrollorgan anlitas som kontrollanter för uppställda krav. Dessa kontroller sker då som upphandlarens konsult enligt gällande tystnadsplikts- och sekretesslagstiftning”.

Andritz har ändrat kontraktsvillkoret genom att lägga till att en överträdelse ska vara materiell samt att part först ska ha tillerkänts visst utrymme

att rätta överträdelsen, för att hävning ska kunna aktualiseras. Det har varit av stor vikt för BEM att några sådana förbehåll för hävning inte blir kontraktssinnehåll. Den av Andritz föreslagna ändringen har varit väsentlig på så sätt att den ger BEM:s avtalsmotpart möjlighet att göra avsteg från kontraktet och, så länge det rör sig om ett materiellt avsteg undgå risk för hävning. Även vad Andritz lagt till avseende möjlighet till rättelse för leverantören innebär en väsentlig förändring av angivet kontraktsvillkor. Nämda avvikelser är betydande och innebär att Andritz inte heller kan anses ha uppfyllt det obligatoriska kravet i denna del. Andritz har i ansökan om överprövning anfört vissa andra synpunkter på det materiella innehållet i punkt 18.14 som framförallt rör socialt hänsynstagande. Någon reservation avseende innehållet i dessa krav har bolaget dock inte lämnat i sitt anbud. Det förefaller därmed som att Andritz under anbudstiden godtagit dessa krav, eller åtminstone inte haft anledning att söka förändra dem. Det bör noteras att Andritz anbud inte heller har förkastats på grund av att dessa krav inte ansetts vara uppfyllda. Andritz kan därmed inte anses ha lidit eller kan komma lida någon skada till följd av innehållet i dessa krav. Andritz har istället i väsentlig mån och i flera olika avseenden avvikit från obligatoriska krav genom att införa förbehåll om materiell avvikelse samt möjlighet till rättelse för leverantören. Sådana förändringar har varit väsentliga och har inneburit att Andritz anbud i flera olika avseenden inte uppfyllt samtliga obligatoriska krav.

Valmets anbud har antagits i enlighet med LUF

Andritz har påtalat ett flertal påstådda reservationer i Valmets anbud vilka Andritz menar borde ha medfört att även Valmets anbud förkastats i upphandlingen. Inledningsvis konstateras att de påstådda "reservationerna" som Andritz nu har gjort gällande finns i Valmets anbud inte har angetts av Valmet i det till upphandlingen gällande anbudsformuläret, där alla eventuella avvikelser till förfrågningsunderlaget tydligt skulle anges. Det rör sig således inte om några faktiska reservationer utan utgör snarare sådana all-

mänt hållna standardskrivningar som anbudsgivare i regel anger i sina anbud. Av kontraktshandlingarna framgår vidare att förfrågningsunderlaget ska ges företräde framför anbuden i de fall dessa inte är till fullo överensstämmande. För det fall en tydlig reservation inte skett gäller således kraven i förfrågningsunderlaget framför vad anbudsgivare eventuellt kan ha angett i sina anbud. De av Andritz påstådda reservationerna utgör standardskrivningar och ligger inte till grund för utformningen av det slutliga kontraktet och har inte heller på annat sätt påverkat föremålet för upphandlingen. Vad Valmet har angett har på inget sätt föranlett att några ändringar har vidtagits från BEM:s sida. Det har därmed inte funnits anledning att förkasta Valmets anbud på grund av nämnda skrivningar.

Ansvarsbegränsningar, punkten 18.5

Andritz har anfört att Valmet inte uppfyllt de obligatoriska kraven beträffande ansvarsbegränsningar i punkten 18.5 bilaga B02 Administrativa föreskrifter, tillägg och ändring till ABA 99, daterad den 16 april 2004.

Valmet har i sitt anbud inte gjort någon explicit reservation mot nämnda krav. Valmet har i samband med förhandlingarna den 6 november 2014 meddelat att några reservationer beträffande ansvarsbegränsningar inte ställdes upp. Andritz har skriftligen underrättats om att Valmet inte uppställt den påstådda reservationen. Bolaget måste därför ha känt till att någon reservation inte förelåg från Valmets sida i denna del. Valmets anbud har uppfyllt aktuellt krav. Det har därför inte funnits skäl att förkasta anbudet.

Kvalitets-, -miljö- och arbetsmiljömanual

Andritz har vidare gjort gällande att Valmets anbud avviker från i upphandlingen ställda obligatoriska krav beträffande kvalitets-, miljö- och arbetsmiljömanual (KMA-manualen). Andritz har anfört att Valmet, i strid med nämnda obligatoriska krav, angett att Valmets styrsystem ska följas

samt förbehållit sig rätten att, innan kontraktsskrivning, granska kontraktsskraven för att säkerställa att bolaget har förmåga att uppfylla dessa. Valmet har i sitt anbud angett följande vad avser styrsystem.

14.2 Valmets styrsystem

”Valmets styrsystem har certifierats enligt de internationella normerna ISO 9001, ISO 14001 och IOHSAS 18001. Certifikaler omfattar marknadsföring, försäljning, projektverksamhet, design, produktion och montage av anläggningar och system för kemikalieåtervinning, minskning av utsläpp och energiproduktion för cellulosa- och pappersindustrin samt kunder i energibranschen. Svetsningsarbetet i Valmets egna verkständer i Europa har certifierats enligt ISO 3834-2. Projektet ska följa Valmet Powers styrsystem”.

Valmet har på inget sätt reserverat sig mot den av BEM tillämpade KMA-manualen. Manualen ligger till grund för hur entreprenaden och arbetet *utförs på plats*. Det har inte ställts några krav på att leverantörernas interna kvalitetssystem ska vara överensstämmande med KMA-manualen. Under prekvalificeringen har uppställts som krav att anbudsgivarna ska ha ett kvalitetssystem som uppfyller vissa angivna krav, detta har i Valmets anbud uppfyllts genom hänvisningen till ”Valmets styrsystem.” Att Valmet internt kommer att tillämpa sitt eget styrsystem påverkar inte de förhållanden och förutsättningar som gäller upphandlingen och har inte utgjort skäl att förkasta anbudet. Det har inte påståtts eller visats att Valmet reserverat sig mot KMA-manualen på något sätt. Vad Valmet angett angående bolagets eget styrsystem utgör en standardtext och är verkningslöst vid utformningen av kontraktet. Det kan under inga förhållanden anses utgöra en otillåten reservation. Det har inte funnits skäl att förkasta anbudet på denna grund.

Det förhållandet att Valmet i sitt anbud angivit att bolaget ska läsa igenom det slutliga kontraktet och godkänna de uppställda kraven kan inte anses utgöra en otillåten reservation mot uppställda krav i upphandlingen att

Valmet granskar kontraktet och godkänner hur detta formulerats innan undertecknande är naturligt och har inte inneburit att bolaget reserverat sig.

Reservation mot anläggningens omfattning och gränser

Vidare har Andritz anfört att Valmets anbud inte heller uppfyllt obligatoriska krav vad gäller leveransomfattning eftersom reservationer uppställts av Valmet i dessa delar. Valmet har inte heller i denna del i anbudsformuläret reserverat sig mot aktuella krav. Några avvikelser beträffande anläggningens omfattning och gränser har inte angetts.

Vad Valmet har angett i sitt anbud har inte påverkat föremålet för upphandlingen eller utformningen av huvudavtalet. Valmet har i samband med förhandlingarna förklarat att några reservationer inte uppställts i dessa delar. Det har således inte heller rört sig om sådana reservationer som utgjort skäl att förkasta Valmets anbud. Valmet har i sitt anbud vad gäller pannhusventilation och ingjutningsgoods angett följande.

10.10.01. Ventilation av pannhus och rökgasrening

”Teknisk beskrivning

Huvudmålsättning och princip

- Att ventilerar ut överskottsenergi från pannhuset och hålla innetemperaturen inom designvärdena
- Att kompensera för förbränningsluften som tas inifrån pannhuset
Tilluften, som värms upp av processutrustningen och pannan används vid uppvärmning av pannhuset och som förbränningsluft så mycket som möjligt.

Ett antal luftbehandlingsenheter placeras på pannhusets tak. Dessa enheter kan användas både som avlufts- och tilluftsenheter beroende på utetemperaturen och pannans effekt.

Ett antal väggöppningar finns på pannhusets väggar. Dessa används som luftintag sommartid.

Ett eller flera cirkulationsluftaggregat blandar cirkulationsluft från pannhusets övre del med uteluft och låser luften till pannhusets nedre plan.

En eller flera cirkulationsluftaggregat blandar cirkulationsluft från pannhusets övre del med uteluft och låser luften till pannhusets nedre plan.

En eller flera fläktförsedda rökgasluckor placeras på yttertak. Fläktens klassificering är F400/2 h enligt EN 12101. Fläkten har ingen ljuddämning. Ett antal fläktluftvärmare placeras på bottenvärningen nära dörröppningar. Dessa används främst vid driftstopp vintertid”.

Vidare anges i anbudet att leveransen omfattar bl.a.

- ”Specialingjutfningsgoods för konstruktioner och apparater som är inkluderade i leveransen
- Pannans och pannhusets stödkonstruktion av stål
- Konstruktioner för att ställa upp komponenter inkluderade i leveransen”

Vid sådana förhållanden kan Valmet inte anses ha avvikit från kravet på att leverera pannhusventilation och ingjutfningsgoods på det sätt som Andritz har påstått. Dessa funktioner har angetts i Valmets anbud och några reservationer i dessa delar föreligger därför inte.

Andritz har vidare påstått att det i Valmets anbud funnits avvikelse vad gäller leveransomfattning beträffande el och transformatorer. Detta är dock felaktigt och beror troligtvis på en missuppfattning från Andritz sida. Valmets ursprungliga anbud innehöll vissa oklara moment beträffande en del av de i anbudet angivna tekniska specifikationerna. Någon reservation mot den tekniska omfattningen eller utförandet i stort har dock inte lämnats. I samband med förhandlingarna har Valmet förklarat de tekniska specifikationer som angetts, varvid det tydligt framgått att några reservationer mot uppställda obligatoriska krav inte lämnats. Några sådana reservationer har inte heller angetts i anbudsformuläret. Vid sådana förhållanden har det saknats anledning att förkasta Valmets anbud.

Huvudtidplanen

Slutligen har Andritz gjort gällande att Valmet i sitt anbud uppställt reservationer mot angiven huvudtidplan i strid med gällande obligatoriska krav i upphandlingen. Huvudtidplanen är en för EMC-projektet upprättad tidplan innehållande ett stort antal definierade tidpunkter som projektet är avsett att följa. Valmet har inte reserverat sig mot gällande huvudtidplan i an-

budsformuläret. Vad Valmet har angett i sitt anbud beträffande projektgenomförande har på inget sätt påverkat huvudtidplanen eller utformningen av huvudavtalet. Den påstådda reservationen är inte heller preciserad i en sådan utsträckning att den kan tillmätas betydelse i detta fall eller på något annat sätt antas ha påverkat föremålet för upphandlingen eller i övrigt påverkat bedömningen av om angiven tidplan kommer att följas. De krav som uppställts angående huvudtidplanen har endast varit obligatoriska i viss utsträckning, resterande delar har varit förhandlingsbara. De delar som Andritz påstår att Valmet har reserverat sig mot har inte varit obligatoriska att uppfylla. Den aktuella skrivelsen utgör således inte någon reservation mot ett i upphandlingen uppställt obligatoriskt krav. Under alla omständigheter har Andritz inte förmått visa på vilket sätt de påstådda reservationerna utgjort avsteg från de delar av tidplanen som varit obligatoriska. Det har saknats skäl att förkasta Valmets anbud även i denna del.

Valmets anbudspris

Andritz har anfört att de påstådda reservationerna inneburit att Valmet kunnat offerera ett lägre pris än vad som annars vore fallet. Det har dock inte angetts någon närmare förklaring till hur Andritz dragit denna slutsats eller påstått att bolaget lidit eller riskerat att lida skada på något sätt till följd därav. Andritz har på inget sätt förklarat på vilket sätt eller visat att Valmets anbudspris har påverkats av de påstådda reservationerna. Vid sådana förhållanden saknar BEM all möjlighet att närmare bemöta vad Andritz anfört i denna del. Under alla omständigheter utgör vad Andritz anfört i denna del inte skäl att ingripa mot upphandlingen.

Andritz har inte lidit någon skada

BEM vidhåller att Andritz anbud rätteligen förkastats och att bolaget därför inte har lidit sådan skada som gjorts gällande. Det är på inget sätt visat att Valmets anbud innehållit sådana brister som Andritz har påstått. Vid sådana förhållanden, och då förfrågningsunderlaget av skäl som anförts tidi-

gare har utformats i enlighet med LUF samt BEM inte heller på annat sätt åsidosatt de grundläggande unionsrättsliga principerna, kan Andritz inte ansetts ha lidit sådan skada som påstås.

SKÅLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Gällande regler

Av 16 kap 4 § LUF framgår bl.a. följande. Efter ansökan av en leverantör som anser sig ha lidit eller kunnat komma att lida skada får allmän förvaltningsdomstol överpröva en upphandling. I 6 § samma kapitel sägs vidare följande. Om den upphandlande enheten har brutit mot de grundläggande principerna i 1 kap. 24 § eller någon annan bestämmelse i denna lag och detta har medfört att leverantören har lidit eller kan komma att lida skada, ska rätten besluta att upphandlingen ska göras om eller att den får avslutas först sedan rättelse har gjorts.

I 1 kap. 24 § LUF stadgas att upphandlande enheter ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt samt genomföra upphandlingar på ett öppet sätt. Vid upphandlingar ska vidare principerna om ömsesidigt erkännande och proportionalitet iakttas.

Förvaltningsrättens bedömning

Förfrågningsunderlagets utformning

En upphandlande enhet har stor frihet att utforma förfrågningsunderlaget på det sätt som den bedömer lämpligt. Förfrågningsunderlaget ska dock vara så klart och tydligt utformat att en leverantör på grundval av detta kan avgöra vad den upphandlande myndigheten tillmäter betydelse vid upphandlingen. Förfrågningsunderlag som inte är optimalt utformade får godtas under förutsättning att de principer som bär upp LOU, LUF samt un-

ionsrätten inte träds för när (jfr Högsta förvaltningsdomstolens avgörande i RÅ 2002 ref. 50).

Obligatoriska krav i förfrågningsunderlaget

Andritz har anfört att förfrågningsunderlaget brister i transparens då det inte tydligt framgår vad som utgör obligatoriska krav i upphandlingen. Förfrågningsunderlaget består av ett flertal olika bilagor. Hur systematiken i förfrågningsunderlaget är uppbyggt framgår av bilaga A01 ”Instruktioner till anbudsgivarna”. Därin anges att de obligatoriska kraven i förfrågningsunderlagets olika bilagor endast är sådana som återfinns i bilaga A02 ”Obligatoriska krav”. De övriga delarna i förfrågningsunderlaget, som inte omnämns i bilaga A2, är det möjligt att göra avvikelser ifrån. Ifråga om bilagor till de obligatoriska kraven framgår att sådana handlingar endast måste bifogas anbudet om de särskilt anges i bilaga A02 som ett obligatoriskt krav. Formuleringarna i förfrågningsunderlag kan med beaktande av detta inte anses ge utrymme för olika tolkningar avseende vad som är ett obligatoriskt krav i upphandlingen. Förvaltningsrätten anser därmed att förfrågningsunderlaget är tillräckligt klart och tydligt formulerat i detta hänseende för att alla rimligen informerade och normalt omsorgsfulla anbudsgivare kunnat avgöra vilka de obligatoriska kraven är i förfrågningsunderlaget. Skäl för ingripande med stöd av LUF föreligger således inte i denna del.

Språkrav

Andritz har anfört att förfrågningsunderlaget varit otydligt och motstridigt då det inte klart framgått vilken dokumentation som får inges på respektive språk och att detta medfört svårigheter för anbudsgivarna. Vidare har bolaget anfört att det i aktuell upphandling anges svenska som språkrav i annonsen och att anbud därmed får inges på engelska är i strid mot LUF och de EU-rättsliga principerna. Förvaltningsrätten konstaterar att det framgår av förfrågningsunderlaget att anbud med tillhörande handlingar ska lämnas

på svenska språket. Tekniska specifikationer eller motsvarande får dock anges på svenska eller engelska. Någon brist i transparensen i förfrågningsunderlaget föreligger således inte enligt förvaltningsrättens mening. Andritz har heller inte konkretiserat vilken skada bolaget anser sig ha lidit av att tekniska specifikationer eller motsvarande får inges på engelska. Skäl för ingripande med stöd av LUF föreligger därmed inte på denna grund.

Hänvisning till visst varumärke

Under punkt 3.18 i förfrågningsunderlaget har BEM hänvisat till att styrsystemet ska vara av fabrikatet ABB. Andritz har gjort gällande att förfrågningsunderlaget i denna del skett i strid mot LUF. Förvaltningsrätten konstaterar att Andritz inte har gjort gällande att det varit möjligt för BEM att beskriva den aktuella produkten utan hänvisning till ett visst varumärke. Inte heller har anförts att bolagets anbud skulle vara annorlunda utformat eller att bolaget kunna offerera andra likvärdiga produkter än vad bolaget nu tvingats göra om förfrågningsunderlaget inte hänvisat till ett visst varumärke. Enligt förvaltningsrättens mening har Andritz därmed inte gjort sannolikt att det finns en risk för att bolaget har missgynnats genom att BEM hänvisat till ett specifikt varumärke.

Förändringar av förfrågningsunderlaget under anbudstiden

Andritz har framfört synpunkter på de förändringar som BEM har gjort i förfrågningsunderlaget avseende ansvarsbegränsningar.

LUF innehåller inte några närmare regler avseende utformning och ändring av förfrågningsunderlag och inte heller när det gäller förtydliganden eller kompletteringar. Ett förtydligande eller en komplettering får således bedömas med utgångspunkt i de grundläggande EU-rättsliga principer som kommer till uttryck i 1 kap. 24 § LUF. En upphandlande myndighet får i regel göra kompletteringar och förtydliganden för att klargöra tveksamhet-

er och otydligheter i förfrågningsunderlaget, såvida dessa inte innebär en väsentlig förändring av förfrågningsunderlaget. Exempelvis kan ett tillägg till eller en ändring av ett obligatoriskt krav ses som en väsentlig förändring (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom, mål nr 1247-13)

BEM har gjort ett tillägg i förfrågningsunderlaget avseende B02, Administrativa föreskrifter, punkten 25 "Ansvarsbegränsningar". Tillägget innebär en justering avseende leverantörens ansvar för vite och skadestånd. Enligt förvaltningsrättens mening har BEM inte genom justeringen avseende ansvarsbegränsningar ändrat förutsättningarna för upphandlingen. Förvaltningsrätten gör således bedömningen att den kompletteringen inte är en sådan väsentlig förändring av förfrågningsunderlaget som står i strid med de grundläggande principerna i LUF. Dessutom har Andritz, i sitt anbud, avvikit från den aktuella punkten och i sin avvikelse gått utöver den ändring som BEM har gjort genom frågor och svar. Det framstår därför inte som om den av BEM gjorda ändringen har påverkat Andritz möjligheter att lämna ett fördelaktigt anbud. Andritz bedöms därför inte ha lidit eller kunnat lida skada av tillägget i förfrågningsunderlaget.

Skall-kraven

En av huvudprinciperna enligt LUF är att anbud som inte uppfyller förfrågningsunderlaget obligatoriska krav, så kallade skall-krav, inte ska beaktas vid utvärderingen. Krav som anges i förfrågningsunderlaget måste således vara uppfyllda för att den upphandlande myndigheten ska kunna pröva anbudet. Den upphandlande myndigheten får inte heller ändra eller bortse från ställda krav, eftersom förfarandet då skulle bryta mot likabehandlingsprincipen och principen om öppet förfarande.

Förbud mot obehörig användning

Av B02 punkt 22.1 "förbud mot obehörig användning" framgår bl.a. att BEM som kommunalt bolag omfattas av bestämmelserna om allmänna handlingar och att beställaren under avtalstiden ska följa de sekretessregler

som gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen eller annan tillämplig lagstiftning. Vidare framgår att beställaren svarar för och hanterar kontakter med media och annan extern kommunikation rörande anläggningen. Av A02 punkt 3.3.16 framgår att föreskriften är obligatoriskt i sin helhet.

BEM har anfört att Andritz inte uppfyllde nämnda skall-krav i sitt anbud då bolaget strukit över stora delar av föreskriften gällande sekretess och istället endast hänvisat till ABA 99 med vissa tillägg. Förvaltningsrätten konstaterar att Andritz skrivelse utgör reservationer/avvikelser från BEM ställda obligatoriska villkor och att Andritz härigenom har justerat det aktuella skall-kravet på ett icke-godtagbart sätt. BEM har således haft skäl att förkasta Andritz anbud på angiven grund.

Ansvarsbegränsning

Av B02 punkt 25 ”ansvarsbegränsning” framgår bl.a. att leverantörens ansvar för vite och skadestånd enligt avtalet sammanlagt inte ska överstiga 100 procent av kontraktetspriset. Begränsningen gäller dock inte vid uppsåtligt kontraktsbrott eller då leverantören gjort sig skyldig till grov vårdslöshet. Av A02 punkt 3.3.16 framgår att föreskriften är obligatoriskt i sin helhet.

Det är i målet otvistigt att Andritz i sitt anbud under nu aktuella skall-krav har strukit över aktuell föreskrift och angett att den ska utgå. Andritz har därefter lagt till en förändring av angivet kontraktsvillkor. Av denna framgår bl.a. att allt ansvar hänförligt till det ingångna kontraktet upphör fyra år efter övertagandet av anläggningen. Förvaltningsrätten konstaterar även i denna del att Andritz skrivelse utgör reservationer/avvikelser från BEM ställda obligatoriska villkor och att Andritz härigenom har justerat det aktuella skall-kravet på ett icke-godtagbart sätt. BEM har således haft skäl att förkasta Andritz anbud på angiven grund.

Andra hävningsgrunder

Av B02 punkt 18:14 framgår bl.a. att leverantören är skyldig att efterleva vissa socialt uppställda krav i upphandlingen gällande bl.a. arbetsrättslig lagstiftning och ILO:s konventioner. Om dessa inte efterföljs kan det medföra att avtalet hävs i sin helhet och att skadestånd ska utges. Av A02 3.3.12 framgår att föreskriften är obligatoriskt i sin helhet.

Andritz har i denna del fört en hel del argumentation i frågan om skallkravet avseende sociala hänsynstagande kan anses vara proportionerligt i förhållande till syftet med upphandlingen. BEM har i förvaltningsrätten anfört att Andritz i sitt anbud inte lämnat någon reservation avseende innehållet i de sociala kraven som uppställts och därmed under anbudstiden godtagit dessa krav. Detta är oemotsagt av Andritz. Mot bakgrund av detta anser förvaltningsrätten att Andritz inte kan anses ha lidit eller kan komma att lida någon skada av skallkravets utformning i denna del. Det finns därmed inte anledning för förvaltningsrätten att pröva om skallkravet i sig kan anses vara proportionerligt.

Det är i målet otvistigt att Andritz i sitt anbud under nu aktuellt skallkrav strukit över den del av föreskriften som rör hävning och därefter lagt till en förändring av angivet kontraktvillkor enligt följande. ”Att materiell överträdelse kan medföra hävning av hela avtalet och skadestånd, förutsatt att beställaren givit skriftligt meddelande till leverantören och leverantören inte vidtagit rättelse inom 60 dagar därefter.” Förvaltningsrätten konstaterar att Andritz villkor avseende hävning utgör en avvikelse i strid med förfrågningsunderlagets villkor. Andritz anbud uppfyllde således inte de krav som ställts upp i förfrågningsunderlaget.

Utvärderingsmodell

Förvaltningsrätten konstaterar att bolaget inte uppfyllt samtliga obligatoriska krav i upphandlingen. Anbud som inte motsvarar förfrågningsun-

derlagets kravbeskrivning ska inte utvärderas vidare. Då BEM därmed varit förhindrad att anta anbudet, anser förvaltningsrätten att Andritz därför heller inte kan anses ha lidit eller kunnat komma att lida skada på den av bolaget åberopade grunden att utvärderingsmodellen inte varit tillräckligt tydligt utformad. Skäl för ingripande enligt LUF föreligger således inte heller på denna grund.

Skaderekvisitet och prövningen av Valmets anbud

En anbudsgivare vars anbud rätteligen har förkastats riskerar normalt inte att lida skada av att upphandlande myndigheten inte har beaktat att även en annan anbudsgivare borde ha uteslutits. Omständigheterna är dock sådana att det enbart är den vinnande leverantörens anbud som gått vidare från kvalificeringen i upphandlingen. Av praxis framgår att i det fall även det enda kvarvarande anbudet borde ha förkastats kan anbudsgivaren under sådana omständigheter riskera att lida skada. Ett bifall till en invändning att en upphandlande myndighet i strid med bestämmelserna i LOU utvärderat det enda kvarvarande anbudet när det rätteligen borde ha förkastats, skulle få till följd att upphandlingen görs om. Vid en ny upphandling har leverantören en ny möjlighet att lämna anbud och en ny möjlighet att tilldelas kontraktet (jfr Kammarrätten i Jönköpings dom den 11 april 2013, mål nr 2658-2667-13 samt mål nr 4660-10 och 665-11).

Av utredningen i målet framgår att Valmet var det enda bolaget som gick vidare till förhandlingar med BEM. Oaktat om Andritz uppfyllt de obligatoriska kraven i förfrågningsunderlaget eller inte finns därmed, enligt förvaltningsrättens bedömning, grund för att pröva bolagets invändningar gentemot Valmets anbud i sak.

Valmets anbud

Krav i förfrågningsunderlagets kvalitets-, miljö- och arbetsmiljömanual

Andritz gör gällande att Valmet har avvikit från ett obligatoriskt krav genom att i sitt anbud ange att projektet ska följa styrsystemet Valmet Power utan att beskriva om kraven i förfrågningsunderlagets kvalitets-, miljö- och arbetsmiljömanual uppfylls. Andritz har inte påstått att Valmet uttryckligen har reserverat sig mot eller avvikit från de aktuella kraven. Endast uppgiften att projektet ska följa det aktuella styrsystemet innebär enligt förvaltningsrättens uppfattning inte att Valmet har avvikit från något obligatoriskt krav.

Generell reservation

Valmet har i anbudshandlingarna angett att man före godkännande av kontraktet ska granska detsamma för att försäkra sig om att kraven är tillräckligt fastställda, att alla skillnader mellan kontraktet och anbudet är lösta och att leverantören har förmågan att uppfylla kontraktet. Andritz anser att det aktuella stycket utgör en generell reservation mot kraven i förfrågningsunderlaget, särskilt mot kravet i punkten 3.5 i förfrågningsunderlagets del A02. Med hänsyn till att kontraktet inte bara kommer att reglera sådant som omfattas av ska-krav i upphandlingen och att det synes vara fråga om en standardskrivning, anser förvaltningsrätten att den aktuella skrivningen inte utgör en reservation mot ska-krav som gäller för upphandlingen. Skrivningen innebär således inte att Valmets anbud avviker från något obligatoriskt krav.

Anläggningens omfattning och gränser

Andritz gör gällande att Valmet i sitt anbud uteslutit viss angiven utrustning som de enligt förfrågningsunderlaget ska leverera ifråga om pannhusventilation och ingjutningsgods. BEM har i denna del anfört att det framgår av Valmets anbud att det inte avviker från något obligatoriskt krav i denna

del. Såvitt angetts och åberopats har inte krävts mer underlag för att visa att kraven i denna del är uppfyllda än det som BEM godtagit. Andritz har därmed inte, mot BEM:s bestridande förmått att göra sannolikt att Valmet har reserverat sig mot kraven i förfrågningsunderlaget i denna del. Det finns därför inte heller på denna grund skäl för ingripande enligt LUF.

Reservation mot leverantörens ansvar för indirekt skador och följdskador

Valmet har i anbudshandlingarna angett som en kommentar ifråga om ansvarsbegränsningar att avtalet måste innehålla en övergripande och generell paragraf som helt utesluter leverantörens ansvar för samtliga indirekta skador/och eller följdskador. Såsom kommentaren i anbudet är utformat måste den enligt förvaltningsrättens bedömning tolkas som att den även avsåg en reservation gentemot punkt 18.5 i förfrågningsunderlaget som är ett obligatoriskt krav i upphandlingen. BEM har uppgett att Valmet i samband med skriftlig förhandling den 6 november 2014 meddelat att några reservationer beträffande ansvarsbegränsningar inte ställdes upp. Det är ostridigt i målet att det endast är de icke-obligatoriska kraven som är förhandlingsbara. Valmets anbud skulle därför rätteligen ha uteslutits på denna grund.

Reservation mot tidplanen

I förfrågningsunderlagets del A02, punkt 3.2, anges att samtliga aktiviteter som anges "Leverans skallkrav" i Huvudtidplanen utgör ska-krav. Valmet har i anbudshandlingarna förbehållit sig rätten att ändra i den slutliga tidplanen för projektet. BEM har invänt att skrivningen inte är preciserad i en sådan utsträckning att den kan tillmätas betydelse. Förvaltningsrätten bedömer dock att skrivningen innehåller en tydlig reservation i fråga om tidplanen för projektet och att den inte är begränsad till att gälla endast de delar av tidplanen som inte utgör ska-krav. Det är därför svårt att tolka den aktuella formuleringen som något annat än ett generellt förbehåll att kunna ändra tidplanen i sin helhet, alltså även de delar som utgör ska-krav enligt

förfrågningsunderlaget. Den omständighet som BEM anført om att skrivningen inte har påverkat huvudtidplanen eller utformningen av huvudavtalet föranleder ingen annan bedömning. Valmets anbud skulle därför rätteligen ha uteslutits även på denna grund. BEM har således genom att utvärdera och anta Valmets anbud brutit mot likabehandlingsprincipen i LUF.

Sammanfattning

Förvaltningsrätten anser sammanfattningsvis att BEM har brutit mot de grundläggande principerna enligt LUF då anbud från Valmet har antagits trots reservation mot i förfrågningsunderlaget uppställda ska-krav. Om Valmets anbud rätteligen hade uteslutits, hade BEM behövt genomföra en ny upphandling. Vid denna hade Andritz och andra leverantörer givits en ny möjlighet att lämna anbud och tilldelas kontraktet. Mot denna bakgrund finner förvaltningsrätten att Andritz i vart fall har riskerat att lida skada till följd av BEM:s agerande. Det finns därmed grund för ingripande med stöd av LUF som ska bestå i att upphandlingen ska göras om.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1D LOU)

Jan Källman

Föredragande har varit Nina Melander.

SVERIGES DOMSTOLAR

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagandet infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress

där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

I vissa mål får avtal slutas innan tiden för överklagande av rättens dom eller beslut har löpt ut. Detta gäller mål om överprövning enligt:

- lagen (2007:1091) om offentlig upphandling,
- lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster, eller
- lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

I de flesta fall får avtal slutas när tio dagar har gått från det att rätten avgjort målet eller upphävt ett interimistiskt beslut. I vissa fall får avtal slutas omedelbart. Ett överklagande av rättens avgörande får inte prövas sedan avtal har slutits. Fullständig information finns i 16 kapitlet i de ovan angivna lagarna.

Behöver Ni fler upplysningar om hur man överklagar kan Ni vända Er till förvaltningsrätten.

